

Εθνικισμός - Έθνος - Κράτος (Ηλεκτρονικό Άρθρο)

Ιστορικό Σημείωμα

Αυτό το ηλεκτρονικό άρθρο δημοσιεύτηκε από το [αφρα](#) στις 10/04/25.

Περιεχόμενο

Εθνικισμός - Έθνος - Κράτος

✍️ Δημήτρης Δημητρίου

Με αφορμή την επέτειο της 25ης Μαρτίου και τα συνθήματα που ακούστηκαν από παρελαύνοντες εθνικιστές, θα ήταν καλό να κάμουμε μια συνοπτική αναφορά του εθνικισμού σε σχέση με το έθνος και κράτος.

Έθνος = Κράτος;

Υπάρχει μια ιστορικά τεκμηριωμένη παραδοχή ότι τα κράτη δεν ταυτίζονται κατ' ανάγκη με τα έθνη, ακόμα κι αν ερμηνεύσουμε το «έθνος» με την πιο απλοϊκή εξήγηση, αυτήν της κοινής γλώσσας ή και θρησκείας. Στο Βέλγιο υπάρχουν οι Φλαμανδοί, οι Βαλλόνοι και οι Γερμανόφωνοι. Η Ελβετία αποτελείται από αρκετές, διαφορετικές εθνότητες. Ακόμα και στην Κίνα, που αποτελεί ιστορικά ίσως την πιο ομογενοποιημένη χώρα, υπάρχουν 56 αναγνωρισμένες εθνοτικές ομάδες όπως, π.χ., οι Οιγούροι, πέραν από την πλειοψηφική εθνότητα των Χαν.

Αντίστροφα, μπορούμε να πούμε ότι ένα έθνος δεν ταυτίζεται κατά ανάγκη με ένα και μόνο κράτος. Υπάρχουν έθνη που αντιπροσωπεύονται από περισσότερα από ένα κράτη: Οι ισπανόφωνοι Κρεολοί στη Λατινική Αμερική έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο στο πολιτικό διαζύγιο μεταξύ της μητροπολιτικής Ισπανίας (και Πορτογαλίας όσον αφορά την Βραζιλία) και των ισπανικών αποικιών στη νότια και κεντρική αμερικανική ήπειρο. Ομοίως, οι αγγλόφωνοι πληθυσμοί υπάρχουν κατά εκατομμύρια σε ΗΠΑ, Καναδά, Αυστραλία κ.λπ.

Εθνικισμός και Έθνος

Ο εθνικισμός που πάντοτε προηγείται της προσπάθειας κατασκευής ενός έθνους- κράτους έχει να κάμει με την εξής εξίσωση: Κράτος=Έθνος=Αυτοδιάθεση-Λαϊκή Κυριαρχία. Ιστορικοί υιοθετούν την άποψη ότι υπάρχει μια θεμελιώδης διαφορά στην ερμηνεία και ιεράρχηση των παραμέτρων της εξίσωσης μεταξύ των δημοκρατικών επαναστατικών δυνάμεων και των εθνικιστών. Οι επαναστάτες δημοκράτες ιεραρχούν τη λαϊκή κυριαρχία. Σε σχέση με το κράτος, οι πολίτες θεωρούνται «ο λαός». Σε σχέση με την υπόλοιπη ανθρωπότητα το κράτος θεωρείται έθνος. Οι εθνικιστές, από την άλλη, επικεντρώνουν σ' αυτή την εξίσωση την προσοχή τους στο «έθνος», που αποτελεί κατ' αυτούς τη συνέχεια μιας εθνοτικής κοινότητας που προϋπήρχε του κράτους, που γεννήθηκε μέσα από τα βάθη της αρχαιότητας και που έμεινε αναλλοίωτη μέσα από το πέρασμα των αιώνων. Αυτή η αντίληψη καταλήγει να θεωρεί αναφαίρετο δικαίωμα τη μονοπώληση και την απόλυτη αποκλειστικότητα στη διαχείριση του πολιτικού μορφώματος αυτού που ονομάζεται κράτος.

Η κατασκευή του έθνους είναι ένας νεωτερισμός που αναδείχθηκε κυρίως μέσα στον 19ο αιώνα και παρουσιάστηκε ως ιστορική αναγκαιότητα όταν η ανθρωπότητα βρέθηκε στο ιστορικό σταυροδρόμι όπου συναντιόντουσαν τρεις δρόμοι:

A. Ο ανερχόμενος καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής με τη βιομηχανοποίηση και την ανάγκη συνεννόησης και εκπαίδευσης του λαού στις νέες αναδυόμενες οικονομικές σχέσεις και προκλήσεις καθώς και για την προστασία των συμφερόντων της τοπικής αστικής τάξης. Ο Ένγκελς το 1845 έγραφε: «{.....} Η αστική τάξη σε κάθε χώρα έχει τα δικά της συμφέροντα και {...} ποτέ δεν μπορεί να υπερβεί την εθνικότητα».

B. Η νέα τεχνολογία της τυπογραφίας, που βοήθησε στην επισημοποίηση και διάδοση ενός συγκεκριμένου γλωσσικού ιδιώματος και χρησιμοποιήθηκε ως συνεκτικός κρίκος μεταξύ των ανθρώπων μέσα στο κράτος. Η τυπογραφία ανέδειξε ένα προϋπάρχον γλωσσικό ιδίωμα σε μια ολοκληρωμένη γλώσσα που επιβάλλεται, πολλές φορές ακόμα και με τη βία, σε κάποιες κοινότητες εντός του κράτους. Σ' αυτό να θυμίσω ότι ακόμα και μέσα στον 20ο αιώνα απαγορευόταν σε διάφορες εθνότητες στην Ελλάδα να μιλούν οποιαδήποτε γλώσσα πέραν της Ελληνικής. Επί Μεταξά απαγορεύτηκαν τα Βλάχικα και τα Σλάβικα και όσοι μιλούσαν τη γλώσσα τους πλήρωναν πρόστιμο.

Γ. Η ανάδειξη του ορθολογισμού, στα πλαίσια του οποίου κάποιοι πρωτοπόροι διανοούμενοι έπεισαν τις μάζες για την ανάγκη της αυτοδιάθεσης και της εμπλοκής των πολιτών στη διακυβέρνηση της χώρας μακριά από τους θεόσταλτους βασιλιάδες -αυτοκράτορες και τα αλάθητα του Πάπα.

Ο Στάλιν προχώρησε με ένα πιο σύνθετο ορισμό του έθνους που συμπεριέλαβε μαζί με την κοινή γλώσσα, το κοινό έδαφος, την κοινή οικονομική ζωή και την κοινή ψυχοσύνθεση. Πλείστοι ιστορικοί θεωρούν αυτόν τον ορισμό άκαμπτο και δογματικό. Άλλοι, όπως ο Μπάουερ, τόνισαν την κοινή ιστορική μοίρα και ιδιαίτερα τον ψυχοπολιτισμικό χαρακτήρα μιας κοινότητας ανθρώπων. Είναι προφανές ότι στοιχεία που συνθέτουν τη μια ερμηνεία συγκρούονται με στοιχεία μιας άλλης. Για να φέρω ένα παράδειγμα, αν δεχτούμε τον ορισμό του ψυχοπολιτισμικού χαρακτήρα, που στην Κύπρο είναι κι αυτός αρκετά διαδεδομένος (αλλά για τους Ε/κ αφορά αποκλειστικά και μόνον τους ίδιους), τότε το δικαίωμα των εθνών για αυτοδιάθεση πρέπει να συμπεριλαμβάνει και τους Τουρκοκύπριους. Συνάγεται ότι δεν είναι μόνο οι Ε/κ που έχουν το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, αλλά και οι Τ/κ που έχουν ένα ξεχωριστό ψυχοπολιτισμικό χαρακτήρα. Όπως είπε κάποτε ο Λένιν: «Χωρίς το δικαίωμα του διαζυγίου δεν μπορεί να υπάρξει πραγματικά ελεύθερος γάμος». Άρα, αν ένας Ε/κ εθνικιστής χρησιμοποιεί τον «ξεχωριστό και ιδιαίτερο» ψυχοπολιτισμικό του χαρακτήρα για να διακηρύξει αυτοδιάθεση-ένωση, τότε και οι Τ/κ έχουν το ίδιο δικαίωμα. Αφήνω κατά μέρος τον κοινό οικονομικό χώρο, αφού η Κύπρος δεν είχε, στις μεγαλύτερες περιόδους της ιστορίας της τουλάχιστον, ένα κοινό οικονομικό κορμό με την Ελλάδα που να ξεχωρίζει σε σχέση με τις άλλες χώρες με τις οποίες εμπορεύεται.

Χαρακτηριστικά όλων των εθνικισμών

Υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά που τα συναντάμε στους περισσότερους εθνικισμούς στον κόσμο.

Οι εθνικιστές θεωρούν το έθνος ομοιογενές, σαν μια οικογένεια με κοινούς οραματισμούς, συμφέροντα και προσανατολισμούς. Δεν υπάρχουν εκμεταλλευτές και εκμεταλλευόμενοι, είμαστε όλοι αδέρφια, ασχέτως κι αν δεν πρόκειται να γνωρίσω ποτέ τον «αδελφό» που κατοικεί στο Κολωνάκι ή στις Σέρρες. Άλλο χαρακτηριστικό είναι ότι ο εθνικισμός έχει πάντοτε ανάγκη από ένα εξωτερικό εχθρό, που αν δεν υπάρχει θα τον κατασκευάσει και που δρα σαν κολλητική ουσία ανάμεσα στον λαό (μας ενώνει η «κοινή απειλή»). Επιπρόσθετα, έχουμε και τον αλυτρωτισμό. Οι πατρίδες, που βρίσκονται κάτω από την ξένη μπότα και που περιμένουν την ώρα της λύτρωσης. Όλα αυτά διανθίζονται με μύθους, παλιές ηρωικές πράξεις της «φυλής» τραβηγμένες από τα μαλλιά, παράσημα, τελετουργίες, παρελάσεις, ύμνους, λάβαρα, σημαίες, όλα τα εργαλεία για να

τσιμεντώσουν τη λαϊκή ενότητα χρησιμοποιώντας την τεχνική της συναισθηματικής φόρτισης.

Ένα άλλο σοβαρό χαρακτηριστικό είναι η μη ανοχή των κοινοτήτων εντός του κράτους που έχουν διαφορετική γλώσσα, θρησκεία, παραδόσεις, ακόμα και διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό. Όλα αυτά συνεργούν σε πράξεις βίας, εθνοκάθαρσης, ακόμα και γενοκτονίας απέναντι στις μειοψηφίες, ένα χαρακτηριστικό που έχουν όλοι σχεδόν οι εθνικισμοί. Οι εθνικιστές, όμως, στις πλείστες των περιπτώσεων, απέτυχαν να εξατμίσουν πλήρως όλες τις κοινοτικές/εθνοτικές μειοψηφίες ή ομάδες με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, παρά τις διώξεις, την καταπίεση, την τρομοκρατία και τις γενοκτονίες.

Πώς προχωρούμε στο σήμερα και στο αύριο

Στον σύγχρονο κόσμο η συγκρότηση ενός κράτους έχει πολιτειακά-πολιτικά χαρακτηριστικά και όχι «εθνικά», αφού όπως ανέφερα πιο πάνω δεν είναι όλα τα κράτη μονοεθνικά και ούτε βρίσκουμε ένα «έθνος» μόνο σε ένα κράτος. Συνεπώς, αυτό που ιεραρχείται είναι η συγκρότηση μιας συντεταγμένης πολιτείας, όπου οι διάφορες κοινότητες έχουν κάθε δικαίωμα να συμμετέχουν αποτελεσματικά στη διαχείριση της χώρας τους, να ακούγεται η φωνή τους και να διατηρούν με απόλυτο σεβασμό τα ξεχωριστά πολιτιστικά ή άλλα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τους προσδιορίζουν. Η εθνικιστική αντίληψη ότι όσοι μιλούν την ίδια γλώσσα έχουν κοινούς δεσμούς αίματος και κοινά συμφέροντα ή οράματα είναι εντελώς λανθασμένη. Προσωπικά, τίποτα το κοινό δεν έχω με ένα εθνικιστική-ρατσιστή Ελαμίτη, αλλά έχω μιαν απόλυτη κοινότητα και αρμονία με τον αριστερό Τ/κ που ως αντιρρησίας συνείδησης αρνείται να καταταχθεί στο στρατό, για να πολεμήσει τους συμπατριώτες του Ε/κ. Το να λένε οι Ε/κ εθνικιστές ότι η Κύπρος είναι ελληνική, τη στιγμή που υπάρχει μια σημαντική μερίδα του πληθυσμού τουρκικής, μαρωνιτικής, αρμενικής εθνότητας (και πολύ προσφάτως ρωσικής εθνότητας), δείχνει ότι βρίσκονται μονίμως μέσα σ' ένα φαντασιακό που, όπως τους ναρκομανείς, βρίσκονται μονίμως εκτός πραγματικότητας.

Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι, αφού το σύνθημα «η Κύπρος είναι Ελληνική» δεν έχει καμία επιστημονική-αντικειμενική υπόσταση, ενέχει (πέραν από την ψυχολογική ανάγκη αυτών που το διαλαλούν να κρύψουν τα όποια συμπλέγματα συγκροτούν τον χαρακτήρα τους) ένα πολιτικό ζητούμενο: την κατάργηση της Κυπριακής Δημοκρατίας και την προσάρτηση της Κύπρου στην Ελλάδα. Ένας οραματισμός που σήμερα, πέραν του αντικειμενικά επικίνδυνα ανέφικτου, αποτελεί αναχρονισμό.

Χρειάζεται Τούρκικη Μετάφραση, Χρειάζεται Αγγλική Μετάφραση, Ηλεκτρονικά Άρθρα, Δεκαετία 2020-2029, 2025, αφοα, Κοινότητα Αγώνα (Ομάδα), Απροσδιόριστη Τοποθεσία

From:

<https://movementsarchive.org/> - Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο
Cyprus Movements Archive
Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:

<https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:afoa:ethnoskratos>

Last update: 2025/08/01 09:48

